

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

СКЛЯР ОЛЕНА МАКСИМІВНА

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На шляху вступу України до глобалізованого економічного простору особливої актуальності набувають питання регульованих змін ринку праці молоді. Незважаючи на задекларовані державою законодавчі норми щодо гарантування рівних можливостей у виборі професії та забезпечення працездатній молоді надання першого робочого місця, економічні передумови не сприяють повноті реалізації її трудового потенціалу, а розбалансованість між попитом на робочу силу та її пропозицією, неузгодженість вимог роботодавців до молодого фахівця з рівнем та якістю його освіти посилюють напругу на національному та регіональних ринках праці.

Методи державного сприяння зайнятості молоді, що існують в Україні, не до кінця враховують особливості цієї вікової категорії, специфіку регіональних ринків праці, складність формування та функціонування соціально-трудових відносин між роботодавцем і молоддю. У зв'язку з цим пріоритетного значення для України набувають наукові дослідження з формування такого механізму державного регулювання ринку праці молоді, який би забезпечував: системну взаємодію органів публічного управління, систем вищої та професійної освіти, роботодавців і працівників; професійне самовизначення та розвиток молоді; набуття першого професійного досвіду роботи; підвищення мотивації молоді до високопродуктивної праці.

Загальнометодологічні засади функціонування ринку праці, необхідність державного втручання в регулювання соціально-трудової сфери та розроблення механізмів державного впливу на розвиток ринку праці розглянуто у працях М. Александрова, В. Дружиніної, В. Єлагіна, О. Жадана, М. Кравченко, М. Корецького, Е. Лібанової, Ю. Маршавіна, Л. Мельник, В. Міненка, В. Онікієнка, В. Петюха, Т. Покотило, В. Сичової, Ф. Шахмалова та ін. Особливості державного регулювання ринку праці молоді досліджують: О. Балакірева, С. Василишина, Т. Заяць, Ю. Гетьманенко, В.

Кравченко, С Сітнік, М. Торжевський та ін. Аспекти професійної орієнтації молоді знайшли відображення в публікаціях Л. Авдєєва, О. Бордашова, Н. Литвинова, Т. Мельник, Л. Яскал та ін.

Попри наявність необхідного теоретико-методологічного базису та понятійного апарату досліджуваної проблематики існує необхідність формування комплексного механізму державного регулювання ринку праці молоді в Україні, націленого на вирішення проблем продуктивної зайнятості молоді шляхом: поліпшення нормативно-правового забезпечення в регулюванні ринку праці; розроблення дієвих цільових регіональних та місцевих програм активної політики зайнятості з урахуванням стратегічних напрямів та особливостей регіональних та локальних ринків праці; активізації соціального діалогу між державою, освітньою сферою, роботодавцями та молоддю.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій з удосконалення державного регулювання ринку праці молоді в Україні.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі *завдання*:

- визначити зміст та сутність поняття «механізм державного регулювання ринку праці молоді»;
- охарактеризувати сучасний стан державного регулювання ринку праці молоді в Україні
- узагальнити концептуальні підходи до державного регулювання ринку праці молоді в зарубіжних країнах з метою надання рекомендацій щодо можливості їхньої адаптації до умов України;
- розробити концептуальний підхід до формування комплексного механізму державного регулювання ринку праці молоді в Україні.

Об'єктом дослідження є державне регулювання ринку праці молоді.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання ринку праці молоді в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використання системного та комплексного дослідницьких підходів дозволило визначити специфічні риси ринку праці молоді як об'єкта державного регулювання та обґрунтувати необхідність формування комплексного механізму його державного регулювання. Метод аналізу та синтезу було використано для визначення змісту понять «молодь», «ринок праці молоді», «механізм державного регулювання ринку праці молоді». Метод абстрагування застосовано під час оцінювання стану й тенденцій розвитку ринку праці молоді. Метод класифікації дозволив виділити окремі категорії молоді на ринку праці та систематизувати чинники впливу на конкурентоспроможність та становлення молоді на ринку праці.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у тому, що:

- зроблено авторське визначення змісту поняття «механізм державного регулювання ринку праці молоді»;
- надано практичні рекомендації з удосконалення державного регулювання ринку праці молоді в Україні через адаптацію найкращого зарубіжного досвіду до умов України, а саме: вдосконалення діяльності молодіжних центрів зайнятості та розвиток системи соціального партнерства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, наукові висновки та розроблені на основі їх практичні рекомендації можуть бути використані органами влади під час формування та реалізації політики зайнятості молоді. Також положення і висновки дослідження можуть бути використані для подальшого науково-теоретичного дослідження державного регулювання ринку праці молоді та у навчальному процесі при підготовці студентів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Особистий внесок магістранта. Магістерська робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації отримані автором самостійно.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи – 99 сторінок, із них основного тексту – 80 сторінок. Список використаних джерел включає 97 найменувань на 11 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформувано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади державного регулювання молодіжного ринку праці»* – визначено характерні риси ринку праці молоді як об'єкта державного регулювання; виявлено чинники впливу на функціонування ринку праці молоді та проаналізовано специфіку дії кожної з груп; розкрито зміст та сутність державного регулювання ринку праці молоді.

Доводиться, що специфіка ринку праці молоді зумовлена соціально-демографічними особливостями цієї вікової групи населення і характеризується: нестійкістю попиту та пропозиції; порівняно низькою конкурентоспроможністю молоді. Сегментація ринку праці за віковою ознакою та рівнями регулювання створює передумови для формування механізму державного регулювання, націленого на забезпечення продуктивної зайнятості населення з урахуванням інтересів окремих соціально-демографічних груп населення та особливостей регіональних ринків праці. Встановлено, що на стан регіонального ринку праці молоді впливають різні чинники, серед яких демографічні, економічні, освітні тощо. Виділено чотири етапи розвитку та становлення молоді (від 14 до 18 років; від 18 до 25 років; від 25 до 30 років; від 30 до 35 років). Визначено переваги й недоліки молоді, що впливають на рівень її конкурентоспроможності на ринку праці серед інших вікових груп.

Визначено, що механізм державного регулювання ринку праці молоді являє собою цілеспрямований вплив держави на учасників соціально-трудових відносин щодо формування та розміщення ресурсів праці молоді, за допомогою принципів, функцій, форм, методів та інструментів, що забезпечує соціально-економічний розвиток молоді та сприяє її зайнятості.

Встановлено, що державне регулювання ринку праці молоді спирається на принципи управління, які можна поділити на загальні та спеціальні. Перші застосовуються для державного регулювання економіки країни в цілому, другі спрямовано на регулювання ринку праці молоді. В основу визначення спеціальних принципів регулювання ринку праці молоді покладено умови його розвитку на регіональному рівні, враховуючи характерні риси молоді. Серед них можна виділити наступні принципи: нормативно-правового забезпечення зайнятості молоді; комплексності політики; об'єднання всіх зацікавлених сторін (органів влади, об'єднань роботодавців, профспілок тощо); забезпечення гарантій і свобод молоді; професійної орієнтації молоді на затребувані ринком праці професії; передбачення стану ринку праці молоді на короткостроковий та довгостроковий періоди; забезпечення захисту та соціальної допомоги молоді; послідовності, збалансованості та стратегічної спрямованості.

З'ясовано, що упровадження ефективних заходів саморозвитку та сприяння зайнятості молоді неможливе без узгодження інтересів усіх суб'єктів регулювання процесу забезпечення продуктивної зайнятості. Реалізація особистісного потенціалу молоді залежить не лише від політики держави та успішності впровадження соціальних програм, але й від якісної системи професійної орієнтації та ефективної взаємодії соціальних партнерів на ринку праці молоді.

У **другому розділі** – *«Сучасний стан державного регулювання ринку праці молоді в Україні»* – визначено основні показники стану ринку праці молоді в Україні; проаналізовано правове забезпечення державного

регулювання ринку праці молоді та здійснено оцінювання факторів впливу на ринок праці молоді.

Визначено, що рівень молодіжного безробіття в Україні останніми роками залишається стабільно високим. Найбільше від безробіття потерпають молоді особи у віці від 15 до 24 років. Високий рівень безробіття серед цих осіб зумовлено тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи. Найбільш економічно активними в Україні серед молоді є особи у віці 25-29 років. Водночас найменш конкурентоспроможними на ринку праці визнають молодь віком 15-19 років, яка здебільшого не має професійної освіти і досвіду роботи.

Встановлено, що загалом молодь, яка виходить на ринок праці, здебільшого не має професійного досвіду роботи та практичних знань, з цієї причини молоді люди частіше за представників старшої вікової групи одержують відмови у прийомі на роботу. Основні причини відмов роботодавців у прийомі на роботу молоді є молодий вік, недостатній рівень освіти та кваліфікації. Українська система освіти здебільшого тримає курс на отримання теоретичних знань, при цьому нехтуючи важливістю набуття практичного професійного досвіду.

Визначено, що нормативно-правове забезпечення державного регулювання ринку праці молоді є недостатньо розвиненим і не сприяє ефективній дії всіх важелів регулювання та якісній роботі суб'єктів управління. Наприклад, виявлено суперечності у встановленні вікових меж осіб, які підпадають під категорію молоді та у визначенні понять «молодий спеціаліст», «молодий фахівець» та «молодий працівник». На законодавчому рівні встановлено низку гарантій для молоді, що захищають її права на працю під час прийняття на роботу, проте вони не завжди є ефективними. Прикладом цього є наявність проблем, що постають в інтеграції молоді до активного трудового життя. Відсутніми в нормативно-законодавчих актах також є: регіональні програми працевлаштування студентів у вільний від навчання час, гарантії захисту молодих працівників від дискримінації за

віковою ознакою, а також оплата праці молоді під час проходження стажування, поняття молодого підприємця та його оподаткування.

Зазначається, що основними критеріями успішної самореалізації на ринку праці є наявність у молоді досвіду роботи, практичних знань та вмінь. Підтвердженням цьому є думка роботодавців, що стажування є найбільш дієвим заходом сприяння зайнятості молоді серед передбачених чинним законодавством. Проте через недостатність системи заходів державного стимулювання деякі роботодавці не забезпечують можливість проходження стажування молоді на своєму підприємстві. Також здебільшого роботодавці не бажають брати участь у соціальному діалозі у сфері забезпечення якісної професійної підготовки молоді та не готові фінансувати чи здійснювати самостійно професійну підготовку молоді.

У третьому розділі – *«Напрями вдосконалення державного регулювання ринку праці молоді в Україні»* – узагальнено підходи до забезпечення продуктивної зайнятості молоді в зарубіжних країнах заходами державного впливу; сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-організаційної складової державного регулювання ринку праці молоді.

На основі аналізу зарубіжного досвіду здійснення державного впливу на функціонування ринку праці молоді в зарубіжних країнах зроблено висновок про значні масштаби втручання держави в регулювання процесів забезпечення зайнятості молоді. Держава стимулює роботодавців до прийому на роботу молоді шляхом надання їм спеціальних гарантій, субсидій, податкових пільг тощо. У країнах Європейського Союзу особливої уваги приділяють професійній орієнтації, навчанню молоді затребуваним на ринку праці професіям, отриманню практичного досвіду роботи, оскільки економічні витрати, пов'язані з наданням цих послуг, значно поступаються витратам на виплату допомоги на випадок безробіття. Встановлено, що, використовуючи зарубіжну практику під час розроблення політики забезпечення зайнятості молоді та програм її підтримки на ринку праці в

Україні, необхідно враховувати соціальний досвід країни та рівень її економічного розвитку.

Відмічається, що результати оцінювання стану ринку праці молоді мають стати предметом соціального діалогу між державними органами влади, органами місцевого самоврядування, роботодавцями та навчальними закладами в рамках системи професійної орієнтації молоді. Системне поєднання прогнозування потреб економіки в робочій силі та ефективної професійної орієнтації молоді дозволить досягти балансу між пропозицією робочої сили та попитом на кадри з певних професій.

Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення державного регулювання ринку праці молоді, а саме:

- консолідація зусиль та можливостей Інформаційно-консультаційних центрів Державної служби зайнятості з перспективами краудфаундингу в Україні з метою розвитку підприємницької діяльності серед молоді;

- розширення інфраструктури та повноважень Молодіжних центрів праці, розповсюдження інформації про їх функціонування серед молоді;

- встановлення контролю заповнення роботодавцями квоти середньооблікової чисельності працівників для працевлаштування категорій громадян, що відносяться до молоді;

- затвердження додаткових пільг, захисту та допомоги для молоді, яка розпочинає підприємницьку діяльність;

- запровадження заходів щодо сприяння працевлаштуванню молоді в сільській місцевості;

- встановлення заохочувань роботодавцям, які забезпечують працевлаштування молоді, яка проходить стажування.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі вирішується актуальне наукове завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій з удосконалення державного регулювання ринку праці молоді в Україні. Отримані у процесі дослідження результати дозволяють сформулювати наступні висновки:

1. Дослідження теоретичних підходів до державного регулювання ринку праці молоді дало змогу зробити певні узагальнення. Специфіку регулювання ринку праці молоді як об'єкта державного регулювання зумовлено особливостями молодішої робочої сили: відсутністю досвіду роботи, професійною незрілістю, мобільністю, соціальним динамізмом, інноваційністю та ін. Визначено фактори впливу на стан ринку праці молоді: демографічні, економічні, соціально-трудова, освітні, інституційні. Визначено, що механізм державного регулювання ринку праці молоді являє собою цілеспрямований вплив держави на учасників соціально-трудова відносин щодо формування та розміщення ресурсів праці молоді, за допомогою принципів, функцій, форм, методів та інструментів, що забезпечує соціально-економічний розвиток молоді та сприяє її зайнятості.

2. Ринок праці молоді в Україні характеризується високими темпами зростання пропозиції робочої сили з порівняно низькою кількістю робочих місць, що призводить до поглиблення дисбалансу, що існує, та, як наслідок, виштовхування надлишку робочої сили за межі національного ринку праці, створюючи в майбутньому потенційну загрозу економічній безпеці держави. Поглиблення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили на ринку праці молоді в Україні вимагає вдосконалення чинної системи визначення потреб ринку праці. Обґрунтованим є запровадження методики оцінювання стану ринку праці молоді та потреб у робочій силі на короткострокову перспективу. Методика полягає у визначенні наявних потреб у кадрах на основі даних роботодавців та оцінки стану ринку праці молоді на

короткострокову перспективу, отриманої з визначення збалансованості попиту та пропозиції.

3. Узагальнення підходів до державного регулювання ринку праці молоді в зарубіжних країнах вказує на значне втручання держави в систему ринку праці молоді. Зокрема, досвід державного регулювання ринку праці молоді європейських країн свідчить про особливу спрямованість на працевлаштування молоді, яка не має практичної професійної підготовки. Держава сприяє професійній підготовці та перепідготовці молоді, стимулює роботодавців до прийому на роботу означеної категорії громадян шляхом надання їм спеціальних гарантій, субсидій, податкових пільг тощо. Актуальними для України в сучасних реаліях є розвиток системи професійної орієнтації та інформаційної підтримки молоді; вдосконалення діяльності молодіжних центрів праці; створення учнівських місць для проходження оплачуваної виробничої практики; розвиток системи наставництва у процесі організації власної справи та ін.

4. Надано пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання ринку праці молоді, а саме: через упровадження напрямів розвитку підприємницької діяльності серед молоді (звільнення від оподаткування, безвідсоткове кредитування молодих підприємців); встановлення фінансування оплачуваних громадських робіт для молоді в літній період та у вільний від навчання час; сприяння зайнятості молоді в сільській місцевості шляхом надання одноразової адресної допомоги та житла на строк їхньої роботи, з можливістю отримання його у приватну власність; через удосконалення процесу прогнозування потреб ринку праці в Україні шляхом залучення до нього роботодавців та врахування точок економічного зростання країни та окремого регіону; розвитку структури органів державної влади, що опікуються питаннями зайнятості молоді; створення загальної бази стажування молоді та ін.

АНОТАЦІЯ

Скляр О.М. Удосконалення механізмів державного регулювання молодіжного ринку праці в Україні.

У магістерській роботі надано практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів забезпечення зайнятості молоді та здійснено теоретичне обґрунтування комплексу заходів для адаптації механізму державного регулювання ринку праці молоді в Україні до загальноєвропейських стандартів. Визначено специфіку ринку праці молоді як об'єкта державного регулювання. Здійснено аналіз сучасного стану і тенденції розвитку ринку праці молоді в Україні, у результаті якого з'ясовано наявні загрози та можливості у сфері працевлаштування молоді. Визначено дієвість методів державного регулювання ринку праці молоді. Узагальнено досвід зарубіжних країн у сфері державного регулювання ринку праці молоді, сформовано узагальнені пропозиції щодо можливості його запровадження в Україні. Зроблено пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-організаційної складової державного регулювання ринку праці молоді.

Ключові слова: державне регулювання ринку праці молоді, зайнятість, працевлаштування, механізм державного регулювання ринку праці молоді, державна політика, молодь, оцінка потреб у робочій силі.

ANNOTATION

Sklyar O.M. Improvement of the mechanisms of state regulation of the youth labor market in Ukraine.

The thesis resolves a pressing scientific task which consists in a theoretical substantiation and elaboration of practical recommendations as to improvement of the state regulation of the youth labor market in Ukraine. A misbalance in the youth labor market impedes achievement of a complete and productive employment of young people. Under the current conditions, balancing the labor

market and developing the youth labor potential are impossible without an effective state regulation, which would solve the problems of youth employment in a complex and timely manner. The methods of the state regulation of the youth labor market existing in Ukraine do not fully take into account the characteristic features of this age categories and the specificity of regional labor markets. In this respect, in Ukraine the priority is assigned to formation of a complex mechanism of the state regulation of the youth labor market, which will provide professional self-identification and development of young people, realization of their labor potential, enhancement of the youth's motivation for highly productive labor.

It has been found that the mechanism for the state regulation of the youth labor market is represented by a purposeful impact of the state on participants of socio-labor relations, pertaining to formation and allocation of youth labor resources, by means of principles, functions, forms, methods, and tools, which encourages the socio-economic development of young people and ensures their employment. The approaches to the state regulation of the youth labor market in foreign countries have been generalized. The experience of the state regulation of the youth labor market in the European countries testifies to a specific orientation toward employment of the young people that do not have practical professional training. The state contributes to young people's professional training and retraining, offers incentives for hiring the said category of citizens by way of providing them with special guarantees, subsidies, tax benefits, etc. For Ukraine, the topical issue is development of the system of occupational guidance and information support for young people; improvement of youth labor centers' activity; creation of apprentice training places for production practice of the youth; and development of the system for mentoring the process of organizing own businesses, etc.

Key words: state regulation of the labor market of youth, employment, employment, the mechanism of state regulation of the labor market of youth, state policy, youth, assessment of labor needs.